

Veress Sándor szerzői CD-jéről

Egy pályáiv két vége – röviden így jellemezhetjük annak a hangfelvételnek a „programját”, amelyen a Szombathelyi Szimfonikus Zenekar, Pál Tamás vezényletével, Veress Sándor három kompozícióját játssza. Az I. szimfónia az 1940-es év termése; a 33 éves szerző korábban két Partitát szánt zenekarra, s elkészült, bár közönség elé még nem került Hegedűversenye. Az első komoly megmértetés sikerrel járt, hiszen a szimfónia pályadíj-nyertes kompozíció lett. Tokió–Budapest–Bern: így indult a koncerttermi pályafutása, hogy aztán, jó fél évszázados hallgatás után a szerző 95. születésnapja kínáljon alkalmat újralfedezéséhez.

Nagy szerepet játszottak a felvételen hallható másik (viszonylag fiatalkori) kompozíció létrejöttében is a külső körülmények. A Négy erdélyi tánc vonószekarra voltaképp az 1949-es, kibővített verziója annak a vonószekari műnek, amelyet mezőszéki, utolsó népzenei gyűjtése után vetett papírra a szerző 1943-ban. Az ötlet Kresz Gézától származott, aki zeneakadémiai növendékzenekara számára kért új művet a közelgő erdélyi turnéra. Veress hat évvel később Paul Sacher kérésére bővítette újabb tánccal a ciklust, melyben – hasonlóképp a korábban készültökhöz – ezúttal sem találunk folklóranyagot, hanem valamennyi tétel Veress saját zenei anyagából épül, s a címet (csakúgy mint a tételcímetek: Lassú, Ugros, Lejtős, Dobbantós) éppen alapos-elmélyült népzenei ismeretei indokolják.

A pályakezdő évtized lezárását és a berni emigráció kezdetét idéző korai kompozíciókkal a nyolcadik évtizedében járó szerző kéttételes Klarinétversenye tart valamiféle egyensúlyt. Kihagyva a pálya jelentős mérföldköveit jelentő kompozíciókat, érdekes megfelelésekre figyelhetünk fel, az idős szerző művét szembesítve a fiatalkori darabokkal. Az eltelt idő tükrében plasztikusan rajzolódni ki a jellegzetes vonások, úgy formálást, mint a hangszínkezelést illetően.

Nehéz lenne a keletkezési idő ismerete nélkül elhelyezni e műveket, kiváltképp a fiatalkoriakat. Ha azt tekintjük, más szerzők mit komponáltak ezekben az években, ugyancsak „vegyes” hangzások sorjázának egymás mellett... Mindenesetre, ilyenkor konkrét adalékot kapunk ahhoz, hogy nem csak napjainkban nincs zenei köznyelv, ha úgy tetszik, egységes zenei nyelv, stílus – csak éppen hangzó (ismeret)-anyag híján ez a korábbi évtizedek esetében nem tűnt fel. Már csak ilyen meg gondolásból is rendkívül fontos a közel múlt zenéjének időnkénti felelevenítése, s azért, mert ismeretükben mind az előadók, mind a hallgatók másként viszonyulnak kompozíciókhoz, finomítva „átértékelik” a rendelkezésükre álló műveket.

Az országos viszonylatban előkelő helyet elfoglaló Szombathelyi Szimfonikus Zenekar – időről időre változó tagsággal – rendszeresen szólaltat meg XX. századi műveket. Van tehát hangzó környezet, amelybe az újabb játszanivalót nagy biztonsággal beágyazzák; ilyen szempontból öröndetes, hogy épp ezzel az együttessel került megörökítésre három jelentős Veress-opusz.

Az I. szimfónia aligha jelentett problémát az előadónak, akik Pál Tamás irányításával igyekeztek változatos hang-

zásképet előhívni a partitúrából. A neoklasszicizáló fordulatok mindig megformáltan jelentkeznek, időnként érzékeltetik a dúrés moll-terces fordulatok irizáló játékát is. Epikusra vették a Preludio indítását, s a későbbiekben a tömörszerűen változó hangszerelés kidomborításával építkeztek, míg a szekvenciázó fordulatok parttalan menete hosszú időre megakasztotta a folyamatok dinamizmusát.

Az Andante középtétel esetében legfeljebb a biztosan formáló, tagolt formálást és a homogén hangzásra való törekvést értékelhetjük – a kellemes hangzású fordulatok sorjázása hosszadalmasnak hat. A szólisztikus fordulatok szépen megoldottak.

Éppen időben érkezik a finálé dinamizmus, melyben stabil támaszról gondoskodnak a mélyvonósok, amire „jól lehet játszani”. Kár, hogy egy bizonyos dinamikai szint alatt a hegedűhangzás színtelen-né jelentéktelenedik.

A Négy erdélyi tánc nyitótétele, a Lassú, kvart-toronnyal indul, afféle „kezdődik a népmese”. Az előadók jó érzékkel találnak rá arra a tónusra, amelynek Veress melódiai kibontakozhatnak, ugyanakkor mindig érződik a stilizált népi(es) hang. A szólisztikus hegedűdallamok emlékezetes szépségűek – amit nem lehet a magasabb fekvésű tutti-fordulatokról elmondani.

Az Ugros esetében érződik a ritmikus fordulatokkal való játék. A Lejtős regiszter-kontrasztjai még hatásosabbak lehetnének, ha a mélyvonós indítás „rajzosabb” vonallal, intenzívebb hangképzéssel formált hangok sorozatával emlékezetessé, atmoszférateremtővé tudna válni.

A Dobbantósban a tétel „sodrát” hiányolom, a vonósbasszus talpalávalója funkcióját veszti ilyen előadás során. A későbbiekben „mackósabbá” válik a mély regiszterbe kerülő dallam – protokolláris-sá üresedik ahelyett, hogy néptánc-finálé érzetét keltené.

A kései Klarinétverseny azok közé a versenyművek közé tartozik, amelyek

nem hagynak kétséget afelől, hogy a szólistát komoly feladat elé állítja, s ilyen szempontból testreszabott játszanivaló Horváth Lászlónak, aki nem először találkozott Veress zenéjével (sőt!).

Hogy mennyire markáns szólista, mi sem bizonyítja jobban, mint hogy a rubato karakterű játszanivalója megszólaltatásakor eléri: az együttes szinte együtt lélegzik vele. Zenekar, szólista és karmester közös munkájának eredményességét ékesen péld

dázza a felvétel. Él, pulzál mindkét tételben a zenei anyag, nemcsak dinamikai rajzuk van az egyes tematikus területeknek, hanem a folyamatok célhoz is érnek.

Az összetettebb-rétegzettebb nagyzenekari hangzásban hallhatóan több kedvét lelik az előadók. Úgy tűnik, a játszanivalók széles skálája révén érdeklődéssel fogadják az újat, s ami számukra könnyen áttekinthető, az kevésbé köti le figyelmüket. Tény: a megfejtett rejtvény kevésbé iz

galmas, mint az ismereteket-tudást próbára tevő feladat. Pedig az ismertnek is megvan a maga varázsa; ilyenkor a különösebb technikai és formálási problémát nem jelentő művek minél „szebb” előadására kellene törekedni. Gyönyörködtetni pedig az tud, aki maga is tetszését leli a felhangzó zenében – tehát a saját szólam perfekt tudása után a műegésznek a mind biztosabb áttekintésére kellene törekedni.

Fittler Katalin

Berlász Melinda: Weiner Leó és tanítványai

Az „Emlékeink Weiner Leóról” alcímet viselő, 50 emlékezést tartalmazó kötet bővített, 2. kiadása annak a gyűjteménynek, amely 1985-ben jelent meg a Zene-műkiadónál, Weiner születésének centenáriuma alkalmából. Az első kiadás összeállításakor rendkívül körültekintően járt el a szerkesztő az emlékezők kiválasztásakor. Törekedett arra, hogy megközelítően fele-fele arányban szerepeljenek az itthon és a határokon túl élő Weiner-tanítványok. Az itthon élők gazdag kínálatából való válogatásban szerepet játszott az életkor, lehetőleg az idősebbeket próbálta szóra bírni a „gyűjtő”, s nem tévesztette szem elől azt a szempontot sem, hogy zongoristák, vonósok és karmesterek egyaránt kapjanak lehetőséget, hogy saját nézőpontjukból, a számukra profitálhatót örökíthessék meg. A 42 kortárs, tanítvány és munkatárs emlékezéseihez most olyanok társultak, amelyek annakidején a kötet kéziratának lezárása után érkeztek (tehát akkor „lekésték” a megjelenést), vagy a centenáriumi megemlékezések közül került ily módon néhány időtállóbb körülmények közé, s arra is találunk példát, hogy valakit, aki időben értesült e publikálási lehetőségről – az anyagot gyűjtő és szerkesztő Berlász Melinda szavaival – a jelenlegi kiadás alkalmá inspirált.

Miközben örülünk a megjelenő könyvnek, önkéntelenül is felmerül a kérdés: miért épp most került sor a megjelenésére. A 2. kiadás előszavából úgy értesülünk, hogy „a centenárium óta eltelt 17 év újabb történeti perspektívába helyezte a Weiner-emlékezéseket. Az ezredfordulóra már a Weiner-iskola tanítványi életpályáinak többsége is lezárult, történeti távlatba került. A huszadik században világhírűvé

vált magyar hangszeres előadóművész-személyiségek (szólóművészek, kamaragyűttesek művészei és karmesterek) ma már a jelenkori zenetörténetkutatás „tárgyává” váltak.” Lábjegyben Berlász hozzáfűzi még: „Kurtág György közelmúltbeli visszatekintésében említette, hogy számára a Weiner-hagyomány már számos új tapasztalattal és eredménnyel aszimilálódott, s ennek elkülönítése az elmúlt négy évtized kapcsolatrendszerétől ma már irreálisnak tekinthető”. Az elgondolkodtató mondattal kapcsolatban bizonyára sok olvasót érdekelne annak forrása; köztudottan ritkán jutunk hozzá Kurtágtól származó „olvasnivalóhoz”, mert a szerző csupán egészen kivételes esetekben hajlandó nyilatkozatot, interjút adni. Mivel ő is a Weiner-iskola legméltóbb képviselői közé tartozik, őszintén sajnálhatjuk, hogy e kötet számára sem lehetett őt szóra bírni.

Szerkesztői elkötelezettségre és ügyes szervezőmunkára vall, hogy különösebb „aktualitás” nélkül is megjelenhetett a Weiner Leó alapítvány támogatásával a Rózsavölgyi és Társa kiadásában e szép, gondosan kivitelezett kötet. Az 50 emlékezésben most is névsorban szerepelnek az emlékezők, akik többségének szerepel a fényképe is. Sajátos idő-játékot eredményez, hogy némelyek Weiner-növendék-kori képüket adták közlésre, mások az emlékezés jelenét örökítik meg.

Az „oral history” e legújabb értékes dokumentuma lassanként további memoár-kötetek egyik forrásává válhat, hiszen az egykori Weiner-növendékek közül mind többekről kell befejezett múltban beszélnünk, s hamarosan talán épp az ő emlékkötetükön dolgoznak majd az előadóművészet-történet emlékeit átörökíteni kívánók. Valljuk meg, nemritkán a nyilat

kozó személye legalább olyan fontos az érdeklődő számára, mint az, akire emlékezik. Névsorukat végigolvasva, a nyugdíjas-korosztály van előnyös helyzetben, s minél fiatalabb az olvasó, annál kevesebb névhez kapcsolódik bármiféle – személyes vagy közvetett – élménye. Ilyen megfontolásból semmiképp sem lett volna felesleges a kötet végén az emlékezőkről pársoros ismertetőt adni, amit aztán az előrelátó olvasó a saját példányában naprakészre kiegészíthetne a bekövetkező halálozások dátumával. Minimális terjedelmi bővítés is elegendő lett volna ahhoz, hogy az érdeemben tájékozódni kívánó „képben legyen”. Ráadásul, az ilyen jellegű információk kézközben vannak a szerkesztőnek, míg az átlagolvasó számára csak nehezen beszerezhetőek!

Hogy a neves emberekkel kapcsolatos olvasmányok az utóbbi időben ismét divatba jöttek, abban a zenei tematikán belül vitathatatlanul nagy szerepet játszott Bónis Ferenc rádióműsorokból kötetekbe rendezett két emlékezés-sorozata, az „Így láttuk Bartókot” és az „Így láttuk Kodályt”, mely kiadványok egyszerre jelentenek a továbbiakban mintát és etalont. A Weiner-emlékezések esetében (éppen, mert nem volt különösebb terjedelmi megkötés) rendkívül változatos az olvasnivaló, hiszen a felkérésre ki-ki a maga sajátos módján reagált. A szerkesztő pedig a legkisebb módosítás elvével dolgozott, bár, nagy örömeinkre, néha élt a 2. kiadás jobbító lehetőségeivel.

A kötet olvasásakor ismételtlen meggyőződhetünk arról, hogy a tárgyak, jelenségek megnevezésére, jellemzésére szánt szavak mennyire „törekenyek”. Miközben a leírt szóalak változatlan, más-más környezetben szinte ellentétes érte

lemben hat, s arra is van példa, hogy a tényszerűen ellentétes állítások mindegyike igaz lehet, attól függően, hogy mondanóját „hogyan gondolta” a visszaemlékező.

Weiner csodálatosan zongorázott – ugyanakkor nem volt zongorista, s az is „belefér” a képbe, hogy ügyetlenül kaparrásza a billentyűket kis, tömzsi ujjjaival. Szerény volt vagy nem volt szerény, szerette a növendégeit vagy sem – speciális megközelítésben bármely állítás igazként szerepelhet. És még csak nem is a József Attila-féle „az igazat mondd, ne csak a valódit” alternatívájáról van szó!

Néha talán épp az időbeli „megszépítő messzeség” csábítását kívánta elkerülni, aki erősebben-határozottabban formulázott, a „csak a szépre emlékezem” szabályát kivételként erősítve. Mások viszont éltek az eltelt idő adományaival; gyermekkori élményeiket az időközben megszerzett, érett tapasztalatok birtokában (s tanulságaival) interpretálták.

Az emlékezés: szubjektív műfaj, egyetlen hitelét a „megélés” adja. Ugyanakkor, az emlékezőt mindennél jobban jellemzi (mondhatni, minősíti), hogy számára mi maradt emlékezetes az egykori élményekből. Személyességek fénytörésében irizál a hologramszerű „összkép”, amely Weiner-ről kialakul. Egyben azonban biztosak lehetünk: a személyiségből csak pillanatképeket láthatunk, bármennyire „tereszedik is” az élvezetes előadás jóvoltából némelyik, ráadásul, aligha lehet esélyünk, hogy – puzzle-játék mintájára – egyszer képesek legyünk „kirakni” az egészet.

Olyan szempontból viszont nagy tanulsága szinte valamennyi olvasmánynak, hogy tudomásul kell venni kiszolgáltatottságunkat. Bármikor előkerülhetnek, s reflektorfénybe állíthatók ellesett pillanatok, akár szemérmesen eltitkolt gesztusok – tehát amit teszünk, s amit nem, egyaránt értelmezhető és félreértelmezhető. Interpretáció a világ – hirdethetnénk, ha nem kellene attól tartani: ezen állítás elfogadása, tudomásulvétele felelőtlené (még felelőtlenebbé) tenne mindenkit a személyes kapcsolataiban.

Amikor a kötet 1985-ös 1. kiadásról írtam recenziót, gazdagon jegyzeteltem a margóra, főként a számomra valamilyen szempontból szélsőséges mozzanatokra reagálva. Amikor az új kiadást olvasva hasonló készletet éreztem, néha kíváncsiságból fellapoztam a régi gyűjteményt. Úgy tűnik, az alap-érzékenység változat-

lan (tehát, az olvasótól függő); ugyanakkor találtam olyan „kincseket” is, amelyekre szűk két évtizede nem figyeltem fel. Ez is tanulság: az idő múlásával, az időközben megszerzett tapasztalatok birtokában módosulunk annyit, hogy érdemes újraolvasni a korábban megismertet. Ha máshol nem, a „sorközökben” biztosan találunk felfedeznivalót.

Ma már másképp olvasom Molnár Antal írását, mint annakidején – és pedig az időközben szerzett új információk birtokában. Hogy „Weiner tökéletesen tudott alkalmazkodni”, ezt (éppen a többi visszaemlékezés által megerősítve) semmiféle szövegkörnyezetben nem tartottam hihetőnek, ma pedig, „ez alatt azt érti” bevezetéssel, megpróbálom lefordítani a mondatot magyarról – magyarra. Többet mondanak számomra az olyan megjegyzések, amelyek Kodály és Weiner kapcsolatára vonatkoznak, annak ismeretében, hogy Kodály Weinerrel szembeni „ellenérzésének” közvetett bizonyítékát adják Szabolcsi diákkori levelei, amelyekben imádott Mesterének weinerleó-ként jellemzi az általa nem kedvelt személyt. Azon aztán már csak elmékedni lehet, vajon milyen maradandó és mély nyomot hagytak az ilyesfajta diákkori fellángolások és elfogultságok a későbbiekben – s mennyiben változhatott meg személyes véleménye Weinerről. A poétikus szépségű búcsúbeszéd nem ad biztos eligazítást.

A könnyű, melyben a pedagógus Weiner portréja mellett mind nagyobb figyelem jut időközben hírnevessé vált tanítványainak is, mégse, kelti „szoborcsoport” benyomását. A térben egymástól gyakran teljesen elszakadó növendékeket csak a weineri tanítás aranyszalagja köti össze, az a zeneolvasó készség, amiről felismerik egymást a világ bármely pontján.

Van egy olyan vélekedés, miszerint a legnagyobb tanároknak egyetlen „szellemi utóduk” van a megszámlálhatatlan növendék között. Zenetörténet vonatkozásában például, Szabolcsinak Kroó György. A Weiner szellemi örökösök (jelöltek és önjelöltek) sorának emlékeit olvasva, megerősödik, ami egyébként is nyilvánvaló volt: Weiner hasonlíthatatlan hatású pedagógus volt, akinek figyelme elsődlegesen a zenére, a művekre irányult, s az értő kottaolvasat megtanításával a szerzői szándék megértésére s megvalósítására nevelte növendégeit. S ha feltesszük a kérdést: ilyen szempontból kik azok, akik továbbviszik örökségét, a kötet szereplői

közül ismét ugyanaz a két név kívánczik elsőként említésre, akiknek írása már az első kiadás olvasásakor is a legmélyebb hatást gyakorolta rám: Sebők Györgyé és Mihály Andrásé.

Mihály András a weineri hagyaték életben tartásával elsősorban jelentős kamaragyűjtéseket nevelt, s munkássága a zeneszerzői tevékenységen túl a pedagógus mellett az előadóművészet (a többfunkciós előadóművészet) is felölelte. Éppen ezért lenne nehezen megválaszolható az a kérdés, hogy vajon az ő növendékei közül, kamarazene-tanárként ki érdemelné ki a Weiner-unokatanítvány megtisztelő címet.

Sebők György elsősorban zongoracentrikus irányba vezette az értékmentő Ariadne-fonalat. Pályája során számos országban volt módja mesterkurzusokat tartani, s ezek léghőre bizonyítva a „Leó-órakét” idézte. Persze, a kurzus rövid ideje mindig rendkívül kevésnek tűnik, s minél hasznosabb-tartalmasabb az együttlét, annál inkább keveselljük, s hiányoljuk – immár mindörökké – a folytatást. Mégis, a kurzusok szellemisége, hitem szerint, képes volt személyesen átélhetővé tenni a letűnt aranykor felidézett pillanatait, melyek mindegyike mennyiségileg parányi ugyan, de minőségét illetően nem lehet okunk panaszra.

Ilyen körülmények között persze szinte automatikusan háttérbe szorul a ZENE iránti kizárólagos elkötelezettség, s felerősödik a tanár–diák kapcsolat (éppen azért, mert sok esetben egyszeri és megismételhetetlen) szeretetlenség léghőre.

A tanítás körülményeinek változásával talán utópisztikus még csak remélni is azt, hogy még egyszer kifejthet valaki hasonló tevékenységet – akár megegyező alkattal, attitűddel –, mint Weiner Leó. Ami tehát ily módon mindörökké jelenség marad – s akinek pedagógiai hagyatékából még sokáig csipegethetünk, az átörökítő jóvoltából. Akkor is, ha mind kevésbé lesz tudatos az ilyesfajta tudás és tartás eredete.

Amiért viszont még lenne mit tenniük egykori személyes ismerőseinek, az művei hangzó életre keltése, lehetőleg az Ő tanításának szellemében. Többet idézték a kötetben a jellegtelen pianókkal kapcsolatos megjegyzését: „amit nem hallok, az nincs”. Ebben a szellemben lenne valamennyi, még élő Weiner-növendék feladat, hogy megmutassa: VAN szerzői életműve is Weiner Leónak.

Fittler Katalin

Koncertekről

Júliustól kezdődött el Olaszország Unió-s féléves elnökségi időszaka, s ebből az alkalomból július 1-jén koncerttel kezdődött a kulturális rendezvények sorozata.

A **MATÁV Szimfonikus Zenekar**, Ligeti András vezényletével, olasz szerzők műveit tűzte műsorra. Nyitány műfajban szinte kínálkozott Rossini gazdag szimfonikus termése, itt aligha születhetett volna rossz döntés: ez a muzsika sikerre született. Ezúttal a Semiramisra esett a választás, ami után Paganini: hegedűversenyének szólistájaként Lendvay Józsefet hallhattuk, befejezésül pedig a nálunk voltaképp indokolatlanul ritkán játszott Respighitől csendült fel a Madarak című szvit.

Az Olasz Intézet elsősorban hangfelvételek készítésére ideális nagytermében tartott rendezvények általában nagylétszámú érdeklődőt vonzanak – a mostani érdeklődés azonban (bátran állíthatjuk) meghaladta a sokéves átlagot. A tikkasztó hőségben szorgoskodtak a legyezők, s a hallgatók zöme jól tűrte a beköszöntő beszédet követően szünet nélkül előadott, jó órányi zenét. Igaz, ennek érdekében sokat tettek az előadók is!

Ilyenkor az évad végén már kicsit benne vagyunk a nyárban, a koncertek „fegyelmezett” atmoszféráját mindegyre megkísérti a nyári rendezvények könnyedebb-oltdottabb – ha úgy tetszik, szórakoztató, a kikapcsolódást segítő – légköre.

Így hát koncentrálnak aligha mondhatjuk a Rossini-nyitány interpretációját, legfeljebb fegyelmezettnek vagy jól összerendezettnek – már ami a tempókat illeti. Sajnos, a kiegyenlített dinamikai viszonyok (például, jelentéktelenül halk dallam a tónusos, kidolgozott kísérethez) arra készítették a hallgatót, hogy segítségül hívja korábbi hangkép-émlékeit, bár összességében még így is hatásos volta jól hangszerelt muzsika.

Ugyanez mondható el Paganini bravúros hangszertudást követelő hegedűversenyéről, mely már régóta szerepel a fiatalon feltűnt hegedűművész repertoárján. Lendvay virtuozitása továbbra is ámulatra készítő, ám az idők során lassan indul be az az „érés folyamat”, ami a rendkívüli ígéretet valóban jelentős pódiumművészégyéniséggé formálná. Alapvetően szükséges lenne a több tudatosság; mintha a virtuóz számára olyannyira természetes lenne, hogy nem ismer technikai nehézsé-

geket, akadályokat – hogy elfelejti értékelni. Ennek megfelelően, nem is kontrollálja a ki tudja, hányadszorra felcsendülő bravúros hangzást – ami azért aggasztó, mert még mindig túl fiatal ahhoz, hogy közömbössé, netán fásulttá váljon az általa létrehozott szépségek iránt. Hiányzik játékból az az öröm, ami egyaránt vonatkozik a teremtő interpretációra és a közönséget elkápráztató – minden alkalommal egyszeri! – élményre. Ez az oka annak, hogy nem ragyogott mindig teljes pompájában a gyönyörű tónusú hegedűhang, s voltaképpen erre vezethető vissza, hogy a szóló-szólamot egészében kellett felfognunk, tehát nem differenciálódott eléggé a – valljuk meg, gyakran lapidárisan egyszerű – dallamok váza és az őket túlbujánzóan körülfonó megannyi arabeszk. Szakmaira csupasztva: a szabályos struktúra metrikus felépítésével egyáltalán nem törődött a szólista. Tehette ezt annál is inkább, mivel a zenekar, vezető karmestere irányításával, megbízhatóan kísér. Íme, kamatozik a rengeteg országos és nemzetközi versenyen való áldozatos közreműködés során szerzett tudás és tapasztalat.

Mindig „együtt volt” a szólista és a zenekar, viszont épp a harmonikus együttjátszás érdekében az együttes is kénytelen volt különösebb formálási szándék nélkül, pusztán végigjátszani a tételeket. Csak a nagyforma hatásos felépítése érvényesült; nem csoda, hogy az első tételt kitörő taps jutalmazta (s nemcsak azok részéről, akik nem sejtették, hogy a versenymű többtétel!).

Ami viszont nagyon tetszett, az a Respighi-mű volt. Itt érvényesült a képzett játékosok formaérzéke. Úgy élveztem, kifejezetten élvezik a neoklasszicizáló hangzásképet, őszinte örömmel szólaltatva meg az idézetszerű dallamokat csakúgy, mint azok szabad formában történő feldolgozását. Ezúttal tehát valóban „játékosok” voltak. A feladat nyilvánvalóan nem jelentett számukra problémát, ugyanakkor kedvükre volt a hangszín-paletta változatosága. Nyilvánvalóan nemcsak hallották, hanem hallgatták is össz munkájuk eredményét. Minden formarész, szakasz pregnánsan szólt, „éltek” a metrumok – mintha mindig az éppen megszólaltatandó lett volna a legkedvesebb a számukra. Az ilyen eleven interpretáció mindig háttérbe

szorítja a kritikus igényességet, s a magávalragadó muzsika valóban képes feledtetni a kevésbé sikerült megoldásokat, szinte kényszerítve a hallgatókat, hogy csak a szépre figyeljenek, s emlékezzenek. Azt tesszük!

Martonvásár, 2003

Mivel zenei eszmélésem óta Beethoven az egyedülálló kedvenc, aligha lehet kétséges, hogy imádot „Lajosom” okán Martonvásár megkülönböztetett hely a számomra. Függetlenül attól, hogy milyen gyakorisággal látogatok oda, boldogsággal tölt el már csak a tény is, hogy van egy hely, ahol hagyományozódik a Beethoven-kultusz. Évtizedes távlatból örömmel készültem július 19-én az idei kínálat első estjére, mely Fidelio-keresztmetszetet ígért.

Öt szektorban foglalhattak helyet az érdeklődők a szigeten, s hála a figyelmes szervezésnek, akár kétnyelvű szöveggel könyvvel tehették – ám mindenképp az opera cselekményének ismeretében, amelyet szórólapon a hídra-lépésnél kaptunk. A szervezés figyelme arra is kiterjedt, hogy magyar és angol nyelven Petrányi Judit elmondja – dióhéjban – a cselekményt. E gesztus mégsem örvendeztetett meg, mivel a sekélyes olvasmánynapló színvonalát súroló sztoriból „csak” az maradt ki, ami a librettó megzenésítésére készítette Beethovent. Ily módon daljáték-ká silányult, a fennköltség bárminemű sejtetése nélkül.

Koncerteken rendre visszatérő fixa ideám ezúttal kétségkívül indokoltan munkált: nem szabad homogénnek képzelni a közönséget!

Van, aki a koncert, mint esemény kedvéért utazott le, másokat a műsor vonzotta. A helybeliek pedig azt a lehetőséget használták ki, hogy helybe jön számukra az opera, s az is elképzelhető, hogy valaki a gyönyörű természeti környezetet hívta segítségül, hogy megbarátkozzon az opera-műfajjal.

Aligha várhatjuk el mindenkitől, hogy tudja: miről szól a Fidelio. Azt sem kívánhatjuk, hogy megvásárolva a szöveggönyvet, azonnal tájékozódjon – sokan talán csak souvenirnek tekintették a kiosztott, cselekményt ismertető szórólapot. Az vi-

szont kétségbeejtő, hogy a koncert közönségének egy része magának az operának az érintése nélkül távozatott. (Egyetlen komoly haszonélvező az lehetett, aki arra volt kíváncsi, vajon kibír-e egy operát, s most igenlő választ kapott.)

Tudomásul kellene venni végre: a szabadtéri koncert más, de nem kevésbé fontos (az előadók szempontjából: felelősségteljes feladat), mint az évad rendezvényei. Még inkább kiszámíthatatlan a közönség összetétele, ami lehet felelősség és felelőtlenség forrása egyaránt. S ha arra gondolok, hogy Martonvásár ugyanolyan távol van Budapesttől, mint Budapest Martonvásártól, akkor azt kell mondani, hogy megkülönböztetett jelentősége van (lett volna) e szabadtéri opera-keresztmetszetnek.

A **Nemzeti Filharmonikus Zenekar** csakúgy, mint a **Nemzeti Énekkar**, márka-védjegy (fontos lenne, hogy sohase silányuljon áru-védjeggyé), ezt nem téveszthetik szem elől az előadók! És nem győzöm unos-untig ismételtetni, amit egy interjú-műsorban hallottam egy értékes riportlantól: minden előadás bemutatónak! Az előadók között is legtöbbször van, aki először játssza az adott művet – a nézőtérben pedig biztosan találunk olyat, aki az adott esten ismerkedik a műsorral. Éppen ezért óriási az előadók felelőssége, hogy minden egyes alkalommal lehetővé tegyék, hogy a mű és a hallgatóság egymásra találhasson. Ilyesfajta találkozás nem jött létre július 19-én Martonvásáron.

Pedig sok érték volt adott: az értékes partitúrán kívül a színvonalas ének- és zenekar, az országosan elismert karmester: Hamar Zsolt – s nem utolsósorban a közönség érdeklődése. Közbejött azonban valami, ami kivédhetetlenül meggátolta a találkozásnak még csak a lehetőségét is, és ez: a szólista-választás.

A közönségre nemigen tartozik (a kritikusra sem), hogy milyen módon kerül kiválasztásra a szólista-gárda. A hallottak alapján azon sem csodálkoznék, ha fehérégér vagy papagáj húzta volna ki a potenciális jelentkezők közül a szereplőket, vagy pedig kizárólag az a szempont lett volna döntő, hogy ki ér rá aznap. Tény: valamennyi szereplő jelen volt, fizikai mivoltában legalábbis, a mini-koncertpódiumon, s legtöbbjük a fizikai megjelenéssel eleget is tett kötelezettségének.

Legjobban az énekkart sajnáltam, mert hogy kevés aktív tennivalójához aligha kapott inspiráló légkört. Hasonlóképp

légüres térben kellett vegetálni a zenekarnak is, hiszen – koncepció híján – aligha lenne jogos számonkérni rajta a kísérés igényes funkcióját.

Hamar Zsolt számára talán ingoványos talaj volt a szabadtéri színhely. Rutintalansággal mentegetem, hogy maximális következetességgel ragaszkodott egyfajta koncepció végigviteléhez akkor is, amikor kiderült, hogy aligha lehet hatásos. Például, szép a dinamikai megtervezettség – de ha a piano-területbe vasúti zajok „rondítanak bele”, akkor még mindig hasznosabb-praktikusabb megemelni a hangerő szintjét, mint ragaszkodni az elképzeléshez, függetlenül attól, hogy így a közönséghez alig valami jut el. (Weiner Leó sokat idézett mondására hivatkoznék: az a piano, amit nem hallok, nincsen!) Tanulságos lett volna a zenekar számára, ha kívülről hallja a produkciót, hogy a dinamikai szint abszolút értéke széles holdudvaron belül érvényesüljön; tehát, például a hangképzés intenzitásával sokat lehetett volna módosítani a hangzason. Vitathatatlan, hogy a legemlékezetesebb pillanatok éppen a lélegzetelállító pianissimók idézték elő – ám a magasabb-intenzív hangképzés megkönnyítette volna a hallgatóság érzelmi azonosulását.

Az opera: cselekményes műfaj, ráadásul dramaturgiai felépítése is van (általában). Aligha tűnhet belemagyarázásnak, hogy a Fidelio: szabadító opera, egy francia opera-típus modelljét követi. Kétségkívül a szerző szabadságvágya és igazságérzete is kifejezésre jut benne. Silány dolog olyanná vulgarizálni, hogy végül a jók elnyerik jutalmukat, a rosszak pedig a méltó büntetésüket. Sokan bírálták az operát, s az operaszerűtlenség egyik okát abban vélik megtalálni, hogy a szereplők kevésbé élő figurák, inkább elvont eszmék megtestesítői. A mostani előadásnál egészen más derült ki; a fennkölségnek még csak sugallatát sem érezhettük, a főszereplő egyértelműen Rocco (!) lett. A kezdés félreértés-szituációjából daljáték-atmoszféra alakult, s ez nem emelkedett a későbbiekben sem.

Volt minden, ami szabadtéri előadáson előfordulhat: megdörrent az ég, menetrendszerűen haladtak a vonatok, hallhatunk madár – majd tücsökkoncertet; mindeközben az énekesek hangképeztek, érthető német szöveget mondtak, s általában eredményes kísérletet tett a szólisták és a kíséregyüttes tempóbeli összehozására a karmester.

Az elején még reménykedtem, arra gondolva, hogy lám, a mellékszereplők (is) helyzetük magaslatán vannak. Ám ahogy haladtunk előre az időben, kénytelen voltam rádöbbenni a megajánlott bizalom indokolatlanságára. Az antiklimaxot Molnár András szolgáltatta a II. felvonás kezdetén. A színpadon művész-próbáló feladatot hangképzéssel nivellálta, hármashangzat-felbontásokat intonálva, zenei megformálás és érzelmi töltés nélkül. Ily módon a dráma, katartikus hatás híján sematikus-demonstráló szituációs játékká lett, rajzfilm-adaptáció érzelmi mélységével.

Bátor Tamás Roccója a *Così fan tutte* Don Alfonsójára emlékeztető „játékmeszter” lett, s Leonora hangi kifáradása (Somogyi Eszter) sem kedvezett a drámai légkörnek. A keresztmetszet-jelleg nem indokolja az érzelmi kiüresítést, és csak reménykedhetünk abban, hogy a hallgatók közül sokaknak lesz lehetőségük hamarosan újrahallgatni az operát, olyan előadásban, ahol kényszerítő erővel kell együtt-élniük, együtt-érezniük a szereplőkkel, s megélethetik azt a csodálatos élményt, ami örök-életűvé teszi a műfajt: a katarzist.

Belvárosi Nyári Szimfonikus Koncertek

Örömteli meglepetést okozott idén a V.I.P. Arts: az immár 12. alkalommal megrendezett BUDA/EST e nyáron először nemcsak az opera- és balettkedvelőknek kínált programokat. Az Operaház-beli „hagyományos” műsorokon túl két új helyszínen jelentkezett: a Hilton Dominiánus udvarában július 2. és 30. között 15 estén, tágas stílus-műfaji keretek között 9 különböző műsorral, július 17. és augusztus 3. között pedig a Szent István Bazilika előtti Szent István téren. Ez utóbbi sorozat a Belvárosi Nyári Szimfonikus Koncertek címet kapta, s e keretek között hat esten hat jelentős fővárosi zenekar lépett fel. (Hadd jegyezze meg itt egy apróságot: a műsorfüzetben olvasható egyik mondat ugyanis – rossz szájját okozóan – félreérthető. „A ... Fesztivált a magyar zenei életet reprezentáló hat nagy szimfonikus zenekar közreműködése fémjelzi.” Nos, ez igaz is meg nem is! Pontosan arról van szó, hogy a hazai komolyzenei életet reprezentáló zenekarok közül ezúttal hatot hallhat a közönség. Mert olyan együttesek „indulnak még” a

méltó elismertséget, mint a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara, a Fesztiválzenekar, vagy a MATÁV Szimfonikus Zenekara.)

Dr. Steiner Pál (Belváros-Lipótváros polgármestere), a szimfonikus fesztivál fővédnöke méltán büszke a rendezvény-sorozatra, s a kerület lakói is hálások lehetnek neki, amiért felismerte a szép tér lehetőségeit, otthont adva a szimfonikus hangversenyeknek. Mert, valljuk meg, a nyári estek érdemi jelentősége korántsem merül ki abban a tényben, hogy felvonul a fővárosi zenekarok legtöbbször. Ezeket az együtteseket az egész évadban rendszeresen hallhatjuk koncerttermekben, s az mindig vitatható, hogy a szabadtéri környezetben kaphatunk-e (művészi) többletet.

Szeretném előrebocsátani: korántsem kívánom „szabályos” kritikában összehasonlítani (netán összemérni) a szereplők egyszeri teljesítményét, mivel az esemény rangjához-jelentőségéhez méltatlan lenne. Inkább élményeket-benyomásokat, észrevételeket-tapasztalatokat osztanék meg az Olvasókkal, abban a reményben, hogy közülük is sokan társulnak – legalább hallgatóként – e hagyomány-indító rendezvény folytatásához.

Minden kezdet nehéz: kiderült ez, amikor a **MÁV Szimfonikus Zenekar**, vezető karmesterével, Gál Tamással július 17-én a nyitókoncertet adta. Kiderült: csak arra nem gondoltak az egyébként körültekintéssel dolgozó szervezők, hogy a Bazilika harangja – ha nem tesznek ellene – időről időre megkondul, s ki lehet számítani, hogy a fél 9-kor kezdődő hangversenyen hány kellemetlen percet okozva (kettőt rendkívül rosszkor; először például a Tell Vilmos nyitány gyönyörű csellósólójának elhaló kicsengésekor). A szereplők sorrendjében, az időpontok megválasztásában bizonyára sok gyakorlati szempont is közrejátszott (csakúgy, mint a hat együttes kiválasztásában). Mindazonáltal rendkívül szerencsésnek tartom, hogy a MÁV Szimfonikus Zenekar kezdett, ez az „alkatánál fogva” vállalkozó kedvű, s egyébként is a szabadtéri szereplésben számottevő tapasztalattal rendelkező társaság. Szimfonikus örökzöldek szerepeltek a műsorukon (többségükben nyitányok), amelyeket – ki tudja, milyen meggondolásból – szünet nélkül játszottak. Nagy teljesítmény ez az előadóktól; végighallgatása a közönségtől nem, hiszen egyik műsorszám sem fárasztó önmagában, s egymásra következésük válto-

zatossága üdítően hatott. A zenekar munkabírását (teljesítmőképességét) mi sem bizonyítja jobban, mint hogy a hosszú műsor után még ráadásokat is adtak, s Gál Tamás kedves közvetlenséggel – mintha csak törzsközönségnek játszanának – bevonta a közönséget is a „játékba”. Az ilyen sorozatkezdés: önmagában fél siker; aki jelen volt, hírét vitte az eseménynek, aki pedig tehette, várta a folytatást.

Egyvalamit azonban feltétlenül meg kell említeni, s ez a hangosítás kérdése. Szép-szép, hogy quasi szórakozni, kikapcsolódni jönnek a hallgatók, ám arról aligha lenne szabad megfeledkezni, hogy ugyanők egyébként minőségi hanghoz szoktak. A hangosítás, enyhén szólva, minősíthetetlen volt; egy felturbózott sokorrádióval vetekedett, s ha valaki behunyta a szemét, eljátszhatott a gondolattal, vajon élőzenét vagy gépzenét hall. Bizonyára nem voltak irigylésre méltó helyzetben az előadók sem; mindenesetre, ha mindenki „beadja” szolamát a közönsébe, s azt intonáltan, s jó tempóban-ritmusban teszi, többé-kevésbé hibátlanul, nagy baj nem lehet.

Július 21-én a **Liszt-Wagner Zenekar** Wagner-estet adott a jubileumi év alkalmából. A műsor, természetesen, nem téveszthette el hatását, ahogy Jurij Simonov dirigálása sem, akit – részben kivétlően – a közönség is láthatott. Érdekes volt érezni a lelkes kapcsolatot, amely az együttest a dirigenshez (és a Wagner-zenéhez) fűzi, ugyanakkor látvány nélkül a pusztán hangzásokból erről aligha győződhet volna meg. Mint amikor jó minőségű felvételt rossz lejátszó berendezésen hallgatunk, s az értékek egy része „nem jön ki”. Így tehát leginkább felelevenítettük korábbi Wagner-élményeinket, s újrhallgattuk az ismert részleteket – anélkül, hogy bármi érdemlegessel gazdagodtunk volna (ami – esetleg – benne rejlett az interpretációban, csak éppen „útközben” elveszett).

Július 24-én a **Nemzeti Filharmonikus Zenekar**, Kocsis Zoltánnal az élén, meglepően rövid koncertet adott (még Brahms két magyar táncával is, mely ráadás számokat eleve belekalkulálták a programba). Úgy akkor, mint utólag: rekonstruálhatatlan, hogy mitől változott meg az előadók és a hallgatók viszonya. Ezúttal kevésbé tűnt bántónak a primitív hangosítás (lehet, hogy hozzászoktunk a várhatóan gyenge hangminőséghez, előfordulhat, hogy jobban sikerült a technikai beállítás, netán ilyen nagymértékű a különbség az együttesek technikai és

személyes adottságai között – objektívan megválaszolhatatlan kérdés). Mindenesetre, abban nem kellett kételkednünk, hogy ott, előttünk születik meg a hangzás. Csak azt nem értettem (nem először, és sajnós, valószínűleg nem is utoljára), hogy ezt a születést miért kell mesterségesen meggyorsítani. Beethoven: VIII. szimfóniájának a fináléja afféle hangszeres nyelvtörő mondóknak hatott, s általában, az egész olyan volt, mint a fellépés előtti utolsó gyors áttekintés. Aki ismeri a művet, s kapaszkodik, tudja követni a karmestert és együttesét – de félő, hogy sokakhoz csak töredékeiben jutott el a beethoveni zene érzés- és gondolatvilága. Persze, a száguldás élménye is lehet szempont – de miért kell ahhoz statisztának Beethoven?!

Mintha a zenészek hite megrendült volna az örök értékekben, s szégyellnének sokadszorra is újrajátszani a műveket (ha unják, lenne más megoldás: repertoár-bővítésként a felfedezésre váró 20. századi művek tömkelege...).

Szerencsére, a **Danubia Ifjúsági Szimfonikus Zenekart** (fiatal kora ellenére) ritkán kapja el ilyesfajta türelmetlenség, éppen ezért a július 27-i koncert, Héja Domonkos vezényletével, alapjaiban meg egyező szemléletről tanúskodott, mint megannyi méltán nagyszerű, koncerttermi estjük. A máskor nehezebb (ritkábban játszott) művekhez szokott zenekar és karmester nem vette félvállról e feladatot sem, s nyáreste ide, nyáreste oda, számukra a koncert-lehetősége továbbra is nagyobb súllyal esett latba, mint jelzője, a szabadtéri.

A BUDA/EST ügyvezető igazgatójának, Bán Teodórának a mindenre kiterjedő figyelméből arra is futotta, hogy felmérje: a rendezvény, mint olyan: sorozat, ámde nem lehet számolni számottevő mennyiségű állandó („bérletes”) közönséggel. Éppen ezért minden est publikumát megtisztelte azzal, hogy köszöntötte, s rövid bevezetővel tájékoztatást is adott, részben a műsorfüzethez képest új információkkal. (Mindezt a tolmács angolul is elmondta, bár elemi – ám sohasem értelemzavaró – zenei pontatlanságokkal.)

Bán Teodóra valami egészen speciális kapcsolatban állhat a természet erőivel; minden baljós előjel ellenére, sikerült megtartani július 31-én a **Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar** koncertjét is. Erre a hangversenyre (indokoltan) mostoha körülmények között került sor;

alig volt lehetőség próbára, s a technikai előkészületekre (a későbbiekben lettek is apró zavaró következményei ennek); mégis, szép kerek műsor alakult ki a két nyitány közé foglalt Újvilág-szimfóniával. (A tételek között beletapsoltak – sajnos, ilyesmi az utóbbi időben koncerttermekben is egyre gyakoribb. Vagy talán nem is sajnos, mert azt jelzi, hogy olyan újjgazdagok is érdeklődnek a művészet iránt, akik korábban keveset foglalkoztak azzal? Akkor viszont már csak az a kérdés, hogy hogyan lehetne tapintatosan informálni őket az immár történetileg kialakult koncerttermi normákról.)

Hollerung Gábornak köszönhetünk néhány igazán élménytadó mozzanatot (főként az ideálisnak tűnő tempóválasztásból adódóan), ám kénytelenek voltunk tudomásul venni azokat a pontatlanságokat – pl. imitációs szakaszok téma-indításainál – amik a zaklatott előkészületeknek és a nyári-oldottabb légkörnek egyaránt betudhatóak.

Méltán vonzott népes hallgatóságot a **Budapesti Filharmóniai Társaság** Zenekarának koncertje, az operaprogrammal. Kesselyák Gergely vezényletével Verdi és Puccini áriák ill. jelenetek szerepeltek a műsoron, s ezúttal az énekesek jelentettek üde színfoltot. A zenekart pedig az inspirálhatta, hogy olyasmit játszanak reflektorfényben, amit máskor a zenekari árokban szoktak. A méltán népszerű részletek megszólaltatói közül Anatolij Fokanov (Rigoletto) és Wiedemann Bernadett (Amneris) művészi teljesítménye emelkedett ki.

Hat koncert a belváros szívében: aligha panaszkodhat valaki a fővárosi kulturális kínálatot illetően. És még valami, amivel legfeljebb érintőlegesen számolhattak a szervezők, ám érdemben legalább olyan fontosnak tartom, mit megannyi művészi szempontot. Látva az elkerített nézőtéren kívül gyülekezőket, nyilvánvalóvá vált: ez egyúttal ingyen-zenehallgatási lehetőség is, melyet igénybe vehet bárki; akár tervezetten, akár pedig véletlenül arra tévedve – ahogy az annakidején a Károlyi-kertben történt. De nem tudom véka alá rejteni megindultságomat, ha arra gondolok: sokan székekkel, párnákkal jöttek, jóelőre bebiztosítván maguknak a „jó” helyet (nemegyszer megelőzve az érkezés időrendjében helyet foglaló fizetővendégeket), s kitartottak azok is, akik állva, vagy éppen sétálva hallgatták a muzsikát. Végigtekintve a már első pillantásra is vegyesnek tűnő társaságon, legjobban talán

az olyanoknak örültem, akik számára újdonság volt a szimfonikus (komoly) zene. Tehát, akik egyébként nemcsak hogy aligha áldoztak volna jegyre, hanem még csak meg sem fordult volna a fejükben, hogy ez a sok szépség hozzájuk is szól. Tiszteletreméltó kitartással gyönyörködtek a több generációhoz tartozó alkalmi hallgatók, és ahogy haladtunk előre a rendezvényesorozat estjein, nem fogyatkozott a létszámuk. Az ilyen közönségnevelés értéke felbecsülhetetlen, hiszen akit akár csak egy este is megérintett a zene varázsa, nem fogja lekapcsolni a rádiót, ha a bemondó szimfonikus zenét ígér. Ez is a népművelés útja, amikor élmény által tesszük vonzóvá az értékeket!

Vajdahunyadvári koncert

Nem panaszkodhatnak idén a szabadtéri rendezvények tervezői-szervezői: kedvező az időjárás, és – úgy tűnik – a jelentékeny kínálat kihasználására bőségesen akad érdeklődő is. Immár hagyományosnak mondható a Musica Hermina Alapítványnak köszönhetően a Vajdahunyadvárban rendezett nyári zenei fesztivál. Az idei 12 koncert közül a tizediket a **Debreceni Filharmonikus Zenekar** adta, Kollár Imre vezényletével, Jandó Jenő közreműködésével. Augusztus 7-én három Beethoven-mű csendült fel a valóban reprezentatív látványosságot kínáló környezetben: a Coriolan-nyitány, az Esz-dúr zongoraverseny és a VII. szimfónia.

Sok jót mondhatunk a zenekarról: láthatóan-hallhatóan becsületesen felkészült, tehát nem a szabadtéri, nyári koncert hakni-jellege dominált, hanem az a komolyság, amellyel a fővárosi fellépési lehetőséget lehet értékelni-méltányolni. A műsor – voltaképpen – illett is ebbe a környezetbe, ahol elértek (volna) a nagy indulatok, szenvedélyek, tehát a monumentalitásra törekvés kapott volna elegendő helyet. Azonban újfent kiderült, hogy szabadtéren játszani, az valami egészen speciális feladat, ami számlálhatatlan buktatót rejt. Például, könnyen széteshet a hangzás, aránytalanná válhat (megfelelő kontroll-lehetőségek hiányában), vagyis felhígulhat az élményforrás.

A Debreceni Filharmonikus Zenekar, Kollár Imre vezényletével, „belakta” a rendelkezésre álló színpadot. Ámde miközben kiegyenlített-arányos hangzásra törekedett, egységes produkcióra, volta-

képp mintha önmagának muzsikált volna, s legfeljebb a közvetlen közelségben ülőknek. Merthogy nem számoltak a megnövekedett térrel, ahol – mint amikor valaki nagy teremben beszél erősítés nélkül – az a feladat, hogy a legtávolabbi pontokra is eljuttassuk (s nem is akárhogyan) a hangot. Idén nyáron, sok szabadtéri rendezvényt hallgatva, egyre jobban megerősödik az a meggyőződés, hogy az előadók akusztikai képzetlensége sokat elvesz a produkciók értékéből.

Hangosítással vagy anélkül, de aki a Coriolan-nyitány szabadtéri előadására vállalkozik, nem elégedhet meg a hangok eljuttatásával, még csak a pontos-precíz interpretációval sem, mert a mű szerves része a tartalom, a quasi-program. És ha attól megfosztja a zenekar a hallgatókat, legfeljebb olyan élményhez juthatnak, mint a koffeinmentes kávé vagy az alkoholmentes sör fogyasztói.

Hasonlóképp az elementáris hatást hiányoltam a zongoraversenyben is, amely aligha véletlenül kapta a „császár” ragadványnevet (NB, éppen a hűvösnek tartott angoloktól).

Nem tudom, mennyi volt tudatos-megtervezett a hangzás visszafogottságából; lehet, hogy kortünetként kell regisztrálni, hogy a zenészek nem tudják vagy nem akarják (nem merik) felvállalni a kompozíciók esetleges érzelmi-indulati tartalmát. Talán a historikus előadások indokoltan behatároltabb dinamikai keretei is hozzájárulnak ehhez – mindenesetre, ebben az esetben (is) sajnálatosnak tűnt az érzelmi kívülállás. És a zenekari stílushoz alkalmazkodva, Jandó Jenő is hűvös-elegánsra vette szólóját, s így a partitúra gazdag kínálatából csupán egy könnyen fogyasztható, amúgy ízletes szeletecske jutott a közönségnek. Még a lendület is inkább csak jelzésértékű volt, tehát leginkább az hatott, ami szinte „magától” megszólalt. Sokak számára ismerős (mondhatni: népszerű) művekről lévén szó, ez nem kevés – s ettől kezdve a megszólaló muzsika elsősorban a hangzó emlékképek életrekeltekként funkcionált. Éppen az előadók felkészültségéből adódóan, soha semmi olyasmi nem szólt, ami gátolta volna az emlékezés folyamatjellegét, tehát a hangzás szinte vezette a zenei memóriát, folyamatában elevenítve fel a műveket, minden pillanatban a folytatást ígérve. És itt újfent egy pozitívum: a napjainkban divatos tempó-hajszolás idegen Kollár Imrétől, aki tehát ad időt a zenekari játékosoknak, hogy

muzsikáljanak. De ha már van idő, akkor érdemes lenne növelni az intenzitást! Hogy a feszültségek növekedése, az ellen-
tées anyagok összecsapása után igazi megnyugvást hozzon a feloldás, hogy a cikluson belül a tétel-kontrasztok ne csak különbözőségükkel hassanak, hanem egymásutánjukat valóban kohéziós erő tartsa össze. Pasztell-színeivel is gyönyörköd-
tető volt a lassú tétel – hinni kellett volna abban, hogy hatását aligha kisebbítené a kitörő vitalitású finálé.

A hosszúra nyúlt szünet után kevésnek bizonyult a VII. szimfónia hatása, s erről aligha a mű tehet. Lehet, hogy kevésbé igényes kompozíciót kellett volna választani zárószámának – vagy sokkal több munkával, alaposabban kidolgozni az arányokat, a karaktereket, s főképp: hinni e muzsika varázshatalmában.

Olyan hangversenyt hallhattunk tehát, amely komplex élményként rögzül: a feketébe hajló mélykék égbolt alatt a megvilágított épület képével, a csillagokkal s a hihetetlenül lelkes tücskökkel – s a járulékos tényezőknek is köszönhetően, bizonyára senki sem bánta meg, hogy eljött.

Zenekari hangversenyek a Fővárosi Állat- és Növénykertben

Sokan, sokáig csak az idők emlékezéseiből és olvasmány-élményeinkből tudtunk arról, hogy egyszer-hajdanán az Állatkertben koncerteket rendeztek a fővárosban. Az utóbbi években több koncertrendező szerv talált rá ismét erre a hangulatos helyszínt kínáló lehetőségre. **A Szent István Király Zeneművészeti Szakközépiskola** bérleti sorozatának zárókoncertjét délután, a nyári, felnőtt-esteket az állatkerti nyitvatartás után rendezték. Különböző műfajok esetében egyaránt érvényesült a Japánkert atmoszférateremtő ereje; például a Filharmónia Budapest Kht. július 23-i kínálatakor, amikor is a Szekszárdi Big Band adott sokáig emlékezetes estet.

Remélhetőleg hagyományteremtő lesz a Liszt-Wagner Zenekar vállalkozása, melyre ugyancsak a Filharmónia Budapest Kht. rendezésében került sor. A zenekar, négy karmester vezényletével négy, várhatóan nagy érdeklődésre számot tartó tematikájú koncertet adott július-augusztus folyamán. Augusztus 13-án Medveczky Ádám irányításával került sor a „Spanyol est”-re. Ezúttal az idézőjel hasz-

nálata többszörösen is indokolt, ugyanis – eltérően a szláv, az olasz vagy a bécsi esttől – ezúttal a tematika volt spanyol, míg a szerzők az egyetemes zenetörténet többé-kevésbé neves komponistáit különböző országokból képviselték. Bizet: II. Carmen-szvitje, Rimszkij-Korszakovtól a Spanyol capriccio és Chabrier: Espagna című darabja után de Fallának a Háromszögletű kalap című balettből való három táncra csendítette ki a műsort.

Zenekari koncert a szabadban: tanulmányozásra méltó téma lenne önmagában is! Úgy tűnik ugyanis, hogy – szinte az együttes felkészültségétől függetlenül – olyan többlet-feladatokat kell megoldani a szereplőknek, amelyeket semmiképp sem lenne szabad figyelmen kívül hagyni. A megváltozott akusztikai körülmények között ugyanis szinte újra kellene tanulni a darabokat (illetve, olyannyira megtanult műsorral lenne csak szabad jelentkezni, hogy a próbán/próbákon kizárólag az akusztikai körülményekkel; a dinamikával, a hangzási arányokkal lehessen foglalkozni).

A Jurij Szimonov által alapított Liszt-Wagner Zenekar esetében már-már alapvető sajátosságnak tekinthetjük, hogy tagsága változékony; ámde, mivel többnyire a fővárosi „vezető” zenekarok valamelyikéből kerülnek ki, kimondatlanul is feltételezzük az együttjátszásban való gyakorlatukat. Hasonló okból jogosan megkövetelhetjük a technikai képzettséget is; tehát azt, hogy a játékosok alkalmasak legyenek szólamuknak nemcsak hibátlan, hanem egyszersmind hangulatos előadására is (természetesen, profi szólamtudás birtokában!). Merthogy úgy vélnénk, a kisegítő (alkalmi, ill. csere-) játékosoknak is olyanok (és csak olyanok) méltók, akikben hasonlóképp munkál a zeneszeret, és pedig nem általában – NB., úgy könnyű! –, hanem minden egyes alkalommal, az éppen adott műsorra koncentráltan is. Sajnos, augusztus 13-án ez az idealisztikus elképzelés kifejezetten utópisztikusnak tűnt.

Volt egy tetszetős, nem éppen hosszú műsor (időpontokkal együtt régóta megadva) – és nem volt hozzá megfelelő apparátus. Mert hogyan másképp értékelhetnénk a tutti-színvonalnak alkalmanként messze alatta maradó szólista-állásokat, amelyekben gyönyörködni legfeljebb csak a legelfogultabb közeli hozzátartozók tudhattak? Lássuk be végre, hogy az úgynevezett „népszerű” művek igenis kényes feladatot

jelentenek! A hallgatóság nagy része ismeri őket, tehát tudja, mit vár – és óhatatlanul is felszínre kerülnek a korábbi hangzás-élmények (köztük az érdemben más műfajt képviselő hangfelvételeké is). Ezekkel nem feltétlenül kell felvenni a versenyt (ilyenkor szokás arra hivatkozni, hogy nem az eredmény, hanem a részvétel a fontos), az viszont elengedhetetlen és megkerülhetetlen, hogy önmagában megálló produkció születessen, ott és akkor, a nézők-hallgatók szeme láttára, füle hallatára.

A népszerű művek éppen attól népszerűek (közkedveltek), hogy a hallgatók sokaságának érzelmvilágához utat találtak. E daraboknak a megszólaltatása tehát eleve olyan produkciót követel meg, amihez lehet érzelmileg viszonyulni (lehetőleg pozitívan), ám a felületes előadás esetenként többet ront, mint javít a helyzeten. Persze, a komolyzenei örökzöldek ritkán veszítik el tüskévé módosult levelüket, de a lapos előadások következtében elcsépelet hatást kelthetnek; s ha a tüskék nem is okoznak fájdalmat a fülnek, de csakhamar túl akarnánk jutni rajtuk.

Vitatható értékű a zene „szórakoztató” minősítése – de jobb, ha abban az értelemben kell használnunk, hogy kikapcsolódásra készíted, mint ha kénytelenek vagyunk azon „szórakozni”, hogy így is lehet játszani...

Nem tagadhatom, okozott ilyen perceket is a spanyol est. Mert bizonyos körülmények között nem jók a megválaszolhatatlan kérdések. Például, hogy miért nem képes a zenekar egésze mindig tudomásul venni, hogy a karmester határozza meg a tempót. És ha elvileg mégis elfogadná, akkor ugyan miért nem próbálja kitölteni a tempó-adta kereteket. Minden játékos felelős a saját szólamáért – a felelőtlenül megszólaltatott szólamokból nem lehet formás-arányos, tetszetős hangzásképet kialakítani, ha kiteszi a lelkét a karmester, akkor sem.

Úgy tűnik, általános problémát jelent a műsorösszeállítás, azon belül is a játszani-való terjedelmének a meghatározása. A spanyol est például két rövid félidő volt, hosszú szünettel. Ennyit egyvégtében is szívesen végighallgatnánk; lehet persze kétrészes műsort is tervezni, de jó, ha anynyi élményt ad egy-egy félidő, hogy indokoltan érezzük a „lazítást”. Hogy ne csak elengedhessük magunkat, hanem művészi élményekkel való feltöltődésre is legyen lehetőségünk.

Fittler Katalin